

Dziewońska-Kiss Dorota
(Budapest, Magyarország)

A NŐ ÉS A FÉRFI NYELVI KÉPE A MAGYAR ÉS A LENGYEL
NYELVBEN (A FRAZEOLÓGIAI KAPCSOLATOK TÜKRÉBEN)

Abstract: Idioms, proverbs, maxims, metaphors, colloquial expressions all reflect the past and present views of language users, how to conceptualize and categorize the surrounding reality and the phenomena appearing in it. This article is an attempt to reconstruct the image of a woman and a man in both Hungarian and Polish language, as well as their roles within the society.

Keywords: Hungarian and Polish phraseology, women, man, linguistic image of the world

A világ nyelvi képének kutatásában rendkívüli fontos helyet kapnak a frazeológiai kapcsolatok, közmondások, szólások, metaforák, maximák, hétköznapi kifejezések stb.

Jelen cikkemben kísérletet teszek arra, hogy rekonstruáljam a *férfi* és a *nő* szó által jelölt fogalomnak a magyar és a lengyel nyelvben rögzült képet. A mai magyar és lengyel nyelvhasználókban rögzült *férfi* és *nő* nyelvi képének feltárásához magyar és lengyel frazeológiai szótárak adatait gyűjtöttem össze, amelyeket a bibliográfiában helyeztem el.

Az anyag nagy terjedelme miatt a munka első részében olyan példákat idézek, melyekben a *nő* és a *férfi* fogalmának központi jelentése: nő – feleség és anya, férfi – férj és atya fordul elő. Munkámban olyan példákat is bemutatok, amelyekben a leggyakoribb női és férfi belső és külső tulajdonságok rögzültek.

A társadalomban a nő elsődleges szerepe a feleség és az anya. A példákban az tükröződik, hogy a feleség több olyan jegyet kap, amely a családi békével, a feleség-férj viszonyával és a társadalmi szerepével függ össze. Íme a példák: *Az asszony két oszlopot tart a háznál; Az asszony az úr a háznál; Az asszony a lányát nem magának tartja; Szép asszony a ház szeme fénye; Jó férj mellett van jó feleség; Ne menjen férjhez a lány, míg kenyeret nem tud sütni; Dobra żona męża korona = Jó asszony a háznak koronája; Az egész ház gondja a háziasszony vállán nyugszik = Cały dom na głowie gospodyni [Az egész ház gondja a háziasszony fején van], Kobieta bez męża jest ni to, ni owo [A nő férj nélkül semmilyen] stb.*

A lengyel nyelvben a feleséget negatívan jellemzik, ha nem megfelelő módon teszi a dolgát, pl.: *Gdzie zła żona, tam piekło w domu* [Ahol rossz a

feleség, ott pokol van a házban], ahogy a férjet is, aki iszik, pl.: *Biedna żona taka, która ma pijaka* [Szegény az a nő, akinek részeges a férje] vagy aki gonosz: *Co mąż, to wąż* [Minden férj vipera] stb. A magyar nyelvben a férj lexéma pozitív értékelést is kaphat, pl.: *Jó férj hóna alól ugrik ki a kövér menyecske; Jó ura van; Jól tartják; Jó férj mellett van a jó feleség* stb.

A férfinak mint férjnek és családapának legfontosabb dolga a család megfelelő anyagi biztonságáról gondoskodni, pl.: *Ha nincz teremjen, apja is ezzel kereste, ami nincz, Do ojca po grosz do matki po koszule* [Apjához pénzért, anyához ingért], *Tato ma prace, a mama ma rozum* [Apunál a munka, az anyánál az ész] stb.

Néhány lengyel példa arra is utal, hogy a férfinak nagyon óvatosnak kell lennie a nővel szemben, pl.: *Biada temu domowi, gdzie żona przewodzi mężowi* [Már régen rossz, ha a feleség a férjének parancsol], *Mąż doradza, a przy żonie władza* [A férj tanácsol, de a hatalom a feleségnél van], *Jak kobieta idzie za mąż, to siedmiu diabłów pod pachą trzyma* [Amikor a nő férjhez megy, hét ördögöt karol fel], de néha a feleség hasznos: *Rabja ne légy, ha ura lehetsz feleségednek; Stare wino, żona młoda, niejednemu życia doda* [Régi bor, fiatal feleség többeknek gazdagítja az életét] stb.

Mind a magyar mind a lengyel nyelvhasználók úgy gondolják, hogy az asszonyt időnként meg kell verni, pl.: *Pénz számolva, asszony verve jó; Az asszonyt az első ingében kell megverni; Ha az asszony csendes, a konyha rendes; Gdy mąż żony nie bije, to jej wątroba gnije* [Amikor a férj nem veri az asszonyt, akkor a mája rothad benne] 'ver, tehát szeret' stb.

Vannak olyan példák is, amelyekben a nő az ördögnél is erősebb, pl.: *Hova az ördög nem mehet, vénasszonyt küld maga helyett = Gdzie diabeł nie może tam babę posle; Nie wdawaj się z kobietą, co ma diabła w oczach* [Ne állj szóba olyan nővel, akinek az ördög van a szemében], *Kiedy gwizdże kobieta, diabeł kościół zamieta* [Amikor az asszony füttyül, az ördög templomot söpör], *W kobiecym sercu społem mieszka diabeł z aniołem* [A nő szívében az ördög és az angyal együtt lakik], *Co w kobiecym sercu na dzień, to i diabeł nie odgadnie* [Ami a nő szívének mélyén lapul, azt az ördög sem tudja kideríteni], *Kobiety, jak zechcą, to i samemu diabłu dadzą radę* [Ha a nő akar valamit, az ördögöt is legyőzi], *Gdy się baba rozpanoszy, to i diabła wypłoszy* [Ahol a nő terjeszkedik, onnan az ördög is menekül], *Nad diabła rogatego gorsza zła kobieta* [A rossz nő rosszabb, mint az ördög szarvakkal] stb. A lengyelek szerint a nő erős is lehet mint a tulok és a répa: *Kobieta jak tur* [Az asszony, mint a tulok], *Baba jak rzepa* [Az asszony, mint a répa].

A férfiaknál a bátorságot és az erőt inkább állatokhoz, illetve fákhoz hasonlítják: *Erős, mint a marha; Erős, mint a somfa; Harcol, mint az oroszlán = Walczyć jak lew; Bátor, mint az oroszlán = Odważny jak lew; Úgy viselkedik, mint egy oroszlán = Zachowywać się jak lew; Erős, mint a medve = Mocny jak niedźwiedź; Silny jak niedźwiedź; Erős, mint egy bivaly = Silny jak bawół; Erős, mint az ökör = Silny jak wół; Chłop jak dąb* [Legény, mint a tölgy], *Silny jak dąb* [Erős, mint a tölgy] 'magas, jó felépítésű, erős' stb.

Az anya szerepe elsősorban a szülésről, a gyermeknevelésről, az anya-gyermek viszonyról és az anyai szeretetről szól. Például: *Anyáé a tanítás, apáé a fegyelem; Amely gyermek megijed, anyja ölébe siet; Árva vagyok anya nélkül, mint gerlice párja nélkül; Anyám szájából édes volt az étel; Anya, anya, még ha rossz is, mégiscsak anya marad; Az anya hasában sem volt jobb dolga; Anya után csiripel a veréb; Szalad mint csikó az anyja után; Az anyja szoknyáján ül, Minden anyának szép a maga gyermeke = Dla każdej matki milej jej dziatki; Amilyen az anya, olyan a leánya = Jaka mać, taka nać; anyai szeretet = miłość matczyzna; anyai szív = matczyne serce; anyai érzések = matczyne uczucia; Matka rodzi, ojciec płodzi [Anya szüli, az apa nemzi], Do ludzi po rozum, do matki po serce [Az emberekhez észért, az anyához szívért], Dobra matka więcej nauczy niż sto nauczycieli [A jó anya többet tanít, mint száz tanár], Jak ojciec umrze, dziecko pólsierota, ale jak matka, to cała sierota [Amikor az apa meghal, a gyerek félárva, amikor az anya, akkor teljesen], Jedna matka wyżywi (wychowa) dziesięciu synów, ale dziesięciu synów nie wyżywi jednej matki [Egy anya tíz fiút megetet (felnevel), de tíz fiú egy anyát sem], Matka daje, a macocha pyta dzieci: czy chcecie? [Az anya ad, a mostoha megkérdezi a gyerekektől: akartok-e?] stb.*

A magyar nyelvben az apa mint szülő, olyan küldetést teljesít, amelyben során ő a felelős a gyermek társadalomba való beilleszkedéséért, pl.: *A gondos apa korán észrevette fia rendkívüli értelmességét; Atyának szigorú nevelése látszik meg rajta; Az apa a nagyon értelmes fiút pénzkeresésre akarja szoktatni; Egy jó apa megtanítja a fiát mindenre* stb.

Az apa úgy éri el a célját, hogy életvitelével példát mutat a fiának: *Amilyen az apja, olyan a fia = Jaki ojciec, taki syn; Apja fia = Syn swojego ojca; Kiköpött apja, tiszta apja = Cały ojciec, wykapany ojciec; Apáról fiúra száll = Z ojca na syna; Jakie drzewo, taki klin, jaki ojciec taki syn* [Milyen a fa, olyan a faék, milyen az apa, olyan a fia], *Odziedziczyc co po ojcu* [Apától örökölni], *Jaka woda, taki młyn, jaki ojciec, taki syn* [Milyen a víz, olyan a malom, milyen az apa, olyan a fia]; *Ojca dobrego dobry syn, ojca zlego zły syn* [Jó apának jó a fia, rossz apának rossz a fia] stb.

Az apa rossz példát is mutathat: *Az ördögfi is ördögatyától származik; Rossz apának még rosszabb a fia; Rút apának ritkán szép a fia; Ennek az apja is ember volt; Apja sem volt harangöntő; Apja sem mondott igazat; Pálinkás apának boros a fia; Rossz atyának ritka jó fia = Zły ojciec rzadko ma dobrego syna; Jakoś chował syna, tak on z tobą poczyna* [Ahogyan nevelted a fiad, úgy bánik majd veled] stb.

A sacrum doménben a feleség az isteni ajándék profilja, pl.: *Első feleség Istentől, második embertől, harmadik ördögtől való; Jámbor feleséget csak az Isten adhat; Okos feleség nagy istenajándék; Śmierć i żona od Boga przeznaczona* [A halál és a feleség Istentől kapott] stb.

Az anya profilját pedig az *Istenanya = Matka Boga; Szűzanya = Matka Dziewica; Jézus Krisztus Édesanyja = Matka Jezusa Chrystusa; Mária = Maria; Matka Boska* [Az Isten Anya] hívja elő (ld. BAŃCZEROWSKI 2008:

183). További példák: *Dzień Matki Boskiej* [Isten Anyjának napja], *Święto Matki Boskiej* [Isten Anyjának ünnepe], *Do Bożej Matki mówcie, ojcy i dziatki* [Az atyák és gyermekek, Isten Anyához beszéljétek] 'imádkoztatok', *Matka święta o każdym pamięta* [A szent anya mindenkire emlékszik], *Matka rodzaju ludzkiego – Ewa* [Az emberiség anyja – Éva], *Głos matki – głos Boga* [Az anya hangja – az Isten hangja] stb.

A sacrum kategóriában a férfi mint atya az Isten profilját hívja elő, pl.: *Atyaúristenit; Az atyaúristennek sem; Megtér atyáihoz; Azt hiszi magáról, hogy ő az atyaisten / atyaistennek képzele magát; Ő az atyaisten ebben az üzemben; Miatyánk = Ojciec nasz, Teremtő szentatya = Święty twórca* (BANCZEROWSKI 2008: 199).

Érdekes hozzátenni, hogy az *anya* lexéma a köznyelvben a feleség szinonimája is. „Például: (a férj megszólítja a feleségét): *Anya főzzél egy kis kávé!*; *Any, gyere már, itt vannak a vendégek; Gyere anyjukom!* (népi) stb.” (BANCZEROWSKI 2008: 183).

A *férj* lexémának az apa/atya szinonimája. „Például: (az anya megszólítja a férjét): *Nézd meg már apja, miért sír a gyerek?; Apa főzzél egy kis kávé!*; *Apa kapsold be a tévét! Gyere apjukom (népi); apjuk!*” (BANCZEROWSKI 2008: 197).

Nézzünk még néhány példát, amelyekben a női és a férfi belső és külső tulajdonságok rögzültek.

A frazeológiai kifejezések szerint sem a nőnek, sem a férfinak nem szabad hinni: *Asszonysírásnak ritkán lehet hinni = Rzadko trzeba wierzyć kiedy białogłowa płacze; Ne higgy az asszonynak, Az asszonynak csak akkor lehet hinni, mikor liba gyepel a sírján, Mennél jobban sír az asszony, annál hamarabb akarja megcsalni a férfit* stb., *Koło krzaku, koło bzu, nie wierz mężczyźnie jako psu* [Bokor mellett, orgona mellett, ne higgy a férfinak, ahogy a kutyának se], *Nie wierz każdemu mężczyźnie, bo to jest karmelek w truciznie* [Ne higgy minden férfinak, mert az karamella a méregben] stb.

Az összegyűjtött anyag azt mutatja, hogy a nőt a következő tulajdonságok jellemzik: KIVÁNCSISÁG – *Zaspokoić ciekawość kobiety to jak napelnić wodą przetak* [A nő kíváncsiságát kielégíteni, mint a szűrőt vízzel tele önteni], *Ciekawość nalogiem niewiasty* [Kíváncsiság a nő függősége], *Teli van kíváncsisággal, mint a terhes asszony = Ciekawy jak baba* stb., INGATAGSÁG – *Higgy az asszonynépnak, mint az áprilisi időjárásnak; Az asszony ingatag = Kobieta zmienną jest; Az asszony vagy szeret, vagy gyűlöl, harmadik eset nincs = Kobieta kocha albo nienawidzi, trzeciej możliwości brak; Gust kobiet, pogody jesienne wszystko to odmienne* [Az asszonyok ízlése, az őszi idő változékony] stb., MAKACSSÁG – *Nehéz dolog a haragos asszony a háznál; Każda baba z natury uparta* [Minden nő a természeténél fogva makacs], *Łatwiej wroga pokonać, niż kobietę przekonać* [Könnyebb az ellenséget legyőzni, mint az asszonyt meggyőzni] stb., GONOSZSÁG – *Przyjaźń dwóch kobiet jest tylko złością przeciw trzeciej* [Két nő barátsága, csak harag a harmadik ellen], VESZEKEDÉS – *Nehéz dolog a haragos asszony*

a háznál; *Nie masz na świecie małżonka, na którego by nie krakala małżonka* [Nincs a világon olyan férj, akire nem károg a felesége], *Nie trzeba mu psa, bo go baba obszczeka* [Nem kell neki kutya, az asszony ugat rá] stb.

A nő szeret BESZÉLNI és PLETYKÁLNI: *Asszonya ne bíz a titkot, mert a könyökén is kiszalad; Nem jó az asszonynak mindent az orrára kötni; Nem titok az, mit két asszony tud; Zachować co w sekrecie, najciężej jest kobiecie* [Valamit titokban tartani, a legnehezebb egy nőnek], *Cud nad cudami – niegadatiwiła między niewiastami* [A csodák csodája egy hallgatag nő a nők között], *Wól rogami, a baba językiem kole* [A bivaly a szarvával, az öregasszony a nyelvével kerget] stb. A lengyelek szerint a férfiak is képesek pletykálni: *Co wie Grześ, to i cała wieś* [Amit a Gergő tud, az egész falu tudja].

Néhány példában a nő intelligenciája, illetve ennek hiánya tükröződik: *Kobiety, choć się nie uczą w szkole, zawsze wywiadą w pole* [Annak ellenére, hogy a nők az iskolában nem tanulnak, mégis mindig félre vezetnek], *Elég, ha annyi esze van az asszonynak, hogy nem áll a csorgó alá, ha esik az eső; Hosszu haj, rövid ész = U kobiety włos długi, a rozum krótki; buta liba = głupia geś; buta tyúk = głupia kura; Ile białych wron, tyle mądrych żon* [Ahány a fehér holló, annyi az okos feleség], *Wysoka jak brzoza, a głupia jak goza* [Magas, mint a nyírfa és hülye, mint egy kecske], *Wysoka jak topola, a głupia jak fasola* [Magas, mint a jegenye, buta, mint a bab] stb.

Vannak olyan példák, amelyekben a nő értelmi szintje és ügyessége befolyásolja a férfi döntéseit, pl.: *A jó asszony gyakori haszon; Feleség fél segítség; Az asszony hordja a nadrágot; Minden sikeres férfi mögött egy nő áll = Za każdym wielkim mężczyzną stoi jeszcze większa kobieta; Nő keze van a dologban = Widać w tym kobiecą rękę; My rządzymy światem a nami kobiety* [Mi irányítjuk a világot, minket pedig a nők] stb.

Olyan kifejezések mint a *férfi logika = męska logika; férfi agy = chłopski rozum* arra utalnak, hogy a férfiaknál a gondolkodás forrása nem a tudás, hanem tapasztalat és intuíció. A lengyelek szerint a férfinak a tudás nem szükséges, csak az ostor: *Chłopu baty, a nie oświaty* [A férfinak az ostor, nem a közoktatás] stb.

A következő domén az idő doménje, amelyben a nő lexéma az életkor és a szépség profilját hívja elő, pl.: *Nem mai csirke; Vén tyúk; Eladó korban van; Csak nem akarod anyádat feleségül venni!; Akármilyen vénasszony, ha férjhez megy menyasszony = Ta panna ładna, co za mąż idzie; anyóka = babka; öregasszony = baba; vénasszony = stara baba; A nő virágzik, kivirul = Kobieta rozkwita, jest w rozkwicie; Virágkorában van = W kwiecie wieku; Kobieta rozkwita jak kwiat* [A nő virágzik, mint egy virág], *Kobieta wędnie jak kwiat* [A nő hervad, mint a virág], *Kobieta przekwita* [A nő elvirágzik], *Kobieta ma tyle lat, na ile wygląda, mężczyzna – na ile się czuje* [A nő annyi idős, amennyinek látszik, a férfi, amennyinek érzi magát] stb.

A férfi életkorára vonatkozó kifejezések a következők: *öreg csont; vén szivár; vén kujon = stary babiarcz; vén róka = stary lis; öregapó = dziad; vén szamár = stary osioł; vén krampusz = stary diabeł* stb.

A férfinál a külső kinézet nem annyira fontos, mint a nőnél, pl.: *Elég szép a férfi csak azért, hogy férfi; A férfi, ha szebb az ördögnél, már elég szép = Mężczyzna aby był trochę ładniejszy od diabła to już dosyć ładny; A férfinak csak egy fokkal kell szebbnek lennie az ördögnél = Mężczyzna powinien być tylko troszkę ładniejszy od diabła; Mężczyźni dość być trochę piękniejszym od diabła, aby się kobietom podobać* [A férfinak elég ha csak egy kicsit szebb az ördögnél, hogy tessen a nőknek], *Mężczyzna powinien być tylko troszkę ładniejszy od diabła, a panna tylko trochę brzydsza od aniola* [A férfinak csak egy kicsit kell szebbnek lenni az ördögnél, a nőnek pedig egy kicsit csúnyábbnak az angyalnál], *Chłop byle był nie brzydszy od diabła już ujdzie* [A fickó ne legyen csúnyább az ördögnél és már elmegy] stb.

A férfi *mackó alkatú* is lehet vagy *sovány, mint a hering*. A lengyelben a férfi soványságát a *Wygląda jak szczypiorek* [Úgy néz ki, mint a metélőhagyma] szólás fejezi ki. Mindkét nyelvben pejoratív kicsengésű a *Kówér, mint a disznó = Tłusty jak wieprz; Spasiony jak wieprz; Kówér, mint a bika = Gruby jak byk, Tęgi jak byk* kifejezések.

A magyar nyelvhasználók szerint a férfi egyik fontos jellemzője a bajusz, ami a férfi és a magyarság jelképe, pl.: *Bajusz és szakáll férfi embert illet; Nincsen kocsis ostor nélkül, magyar ember bajusz nélkül; Bajuszáról másodszer iszik a magyar; Bajusz kell a magyarnak; Ritka, mint a magyar bajusz nélkül*. A lengyelben a közmondás szerint *Miłość bez zazdrości jest jak Polak bez wąsów* [A szerelem féltékenység nélkül olyan, mint lengyel bajusz nélkül].

Mind a magyar mind a lengyel nyelvben nagy számban találunk olyan kifejezéseket és frazeologizmusokat, amelyek a női és a férfi lexémát tartalmazzák. Ezek a kifejezések és frazeologizmusok roppant széles, gazdag és színes képet mutatnak a fent említett lexémákról. Azonban további kérdések vetődhetnek fel. Vajon a nő rosszabb, mint az ördög, és buta, mint a tyúk? Vajon a férfiaknál a gondolkodás forrása nem a tudás, hanem a tapasztalat és az intuíció? Vajon a mai világban a férfinak mint férjnek az a legfontosabb dolga, hogy megteremtse a család anyagi és létbiztonságát? Vagy változott valami a társadalomban, és a férfiszerep egy részét a nő vette át? Nagy a valószínűsége, hogy a válaszokat a frazeológiai kapcsolatokban nem találjuk meg, inkább érdemes a mai nyelvhasználókat megkérdezni, mennyire valós a nyelvben rögzült kép.

Irodalom

- BAŃCZEROWSKI 2008 = BAŃCZEROWSKI J. A világ nyelvi képe. A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban. Budapest, 2008.
- BAŃKO 2005 = BAŃKO M. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami. Warszawa, 2005.
- BÁRDOSI 2004 = BÁRDOSI V. Magyar szólástár. Szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező szótára és fogalmi köri szótára. Budapest, 2004.

- BARTMIŃSKI 2001 = BARTMIŃSKI J. Współczesny język polski. Lublin, 2001.
- BARTMIŃSKI 2006 = BARTMIŃSKI J. Językowe podstawy obrazu świata. Lublin, 2006.
- DOBRZYŃSKA 1994 = DOBRZYŃSKA T. Mówiąc przenośnie... studia o metaforze. Warszawa, 1994.
- DUBISZ & SOBOL 2005 = DUBISZ S. & SOBOL E. (ed.). Wielki słownik frazeologiczny. Warszawa, 2005.
- DZIEWOŃSKA-KISS 2010 = DZIEWOŃSKA-KISS D. Állatnevek és állati testrészek a lengyel és magyar nyelvi minősítésben // Bárdosi V. 2010: Világkép a nyelvben és a nyelvhasználatban. Budapest, 2010. 69-77.
- FORGÁCS 2004 = FORGÁCS T. Magyar szólások és közmondások szótára. Budapest, 2004.
- HADROVICS 1995 = HADROVICS L. Magyar frazeológia. Történeti áttekintés. Budapest, 1995.
- GRZEGORCZYKOWA & WASZAKOWA 2003 = GRZEGORCZYKOWA R. & WASZAKOWA K. Studia z semantyki porównawczej. Część I i II. Warszawa, 2003.
- KARWATOWSKA & SZPYRA KOZŁOWSKA 2010 = KARWATOWSKA M. & SZPYRA KOZŁOWSKA J. Lingwistyka płci on i ona w języku polskim. Lublin, 2010.
- KÖVECSES 2005 = KÖVECSES Z. A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe. Budapest, 2005.
- KRZYŻANOWSKI 1972 = KRZYŻANOWSKI J. Nowa księga przysłów polskich i wyrażen przysłowiowych polskich. Warszawa, 1972.
- LAKOFF & JOHNSON 1988 = LAKOFF G. & JOHNSON M. Metafory w naszym życiu. Warszawa, 1988.
- MARGALITS 1995 = MARGALITS E. Magyar közmondások és közmondásszerű szólások. Budapest, 1995.
- MASŁOWSCY 2000 = MASŁOWSCY D., W. Księga przysłów polskich. Kęty, 2000.
- O. NAGY 1996 = O. NAGY G. Magyar szólások és közmondások. Budapest, 1966.
- PAJDZIŃSKA 2006 = PAJDZIŃSKA A. Studia frazeologiczne. Łask, 2006.
- RÁDULY 2013 = RÁDULY Zs. 2013. Az emberi külső ábrázolása a magyar és a lengyel frazeológiában (A növény és az állatvilág tükrében) // Studia Slavica Savariensia 1-2. Szombathely, 2013. 399-405. DOI: [10.17668/SSS.2013.1-2.399](https://doi.org/10.17668/SSS.2013.1-2.399)
- SKORUPKA 1977 = SKORUPKA S. Słownik frazeologiczny języka polskiego. Warszawa, 1977.
- SZEMERKÉNYI 2009 = SZEMERKÉNYI Á. Szólások és közmondások. Budapest, 2009.

Rövidítések:

= ekvivalens

[] szó szerinti fordítás

” jelentése